

YAHYA KEMAL'İN BİLİNMEYEN EN ESKİ ŞİİRLERİ VE ŞİİRLERİ ÜZERİNE YAZILAN İLK YAZILAR

Âlim KAHRAMAN*

The Oldest Unknown Poems of Yahya Kemal and First Writings on his Poems

Abstract: This paper sheds light, for the first time, on the earliest texts by and about Yahya Kemal Beyatlı. It explores his four unknown poems, published at Musavver Terakki between 1901, and the earliest two articles about his early Works. It contextualizes these poems within the course of his poetic life. It also reveals his unexplored article, titled with “Ahmet Refik Bey”, published with his signature in 1914.

Keywords: Yahya Kemal Beyatlı, the first poems of; the first signature used by; influence of Muallim Naci, Rezaizade M. Ekrem and Abdülhak Hamit on.

Yahya Kemal'in şiire başlaması ve yayımlanan ilk şiirleri hakkında bilgi bulunan kaynakların başında kendi hatıraları gelmektedir.¹ Bu hatıralar ölümünden sonra kitap halinde hazırlanırken şairin İrtika dergisinde (1902-1903) yayımlanan bazı şiirlerine de değinilmiştir.² “Bütün eserleri” arasında yayımlanan Bitmemiş Şiirler kitabının sonundaki “Servet-i Fünûn Tarzı Şiirler” bölümünde ise, 1902-1903 yıllarında Musavver Malumat ve İrtika dergilerinde çıkan şiirlerinden on tanesinin metni verilmiştir.³ Daha sonra, Musavver Malumat'ta çıkan (1902) fakat Bitmemiş Şiirler'de yer almayan üç şiiri

* Dr., Sakarya Üniversitesi, Türk Dili Okutmanı

1 “Şiirde Otuz Senem”, Nihad Sami Banarlı, Yahya Kemal'in Hatıraları, s. 65-90. Bu yazı için ayrıca bk.: Yahya Kemal, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsi ve Edebî Hâtıralarım*, s. 93-110.

2 Banarlı, *age.*, s. 77-79.

3 Yahya Kemal, *Bitmemiş Şiirler*, s. 69-81.

yayımlanmış,⁴ Yahya Kemal'in şiirleri için hazırlanan bir bibliyografyada, en eskisinin yayın tarihi 24 Temmuz 1902 (11 Temmuz 1318) olan bu on üç şiirin künyeleri de yer almıştır.⁵ Bütün bu çalışmalardan habersiz olarak kaleme alındığı "...Yahya Kemal'in tamamı olduğunu düşündüğümüz kitaplarına girmemiş ilk şiirlerini tesbit ettik" ifadesinden anlaşılan bir başka yazıda da, söz konusu şiirlerden on iki tanesinin metnine yer verilmiştir.⁶

Yahya Kemal'in Üsküp'ten İstanbul'a gidiş tarihi, Nisan 1902'dir.⁷ Buradan hareketle, sözü geçen şiirlerin tamamının şairin İstanbul'a gelişinden sonra yayımlandığını belirleyebiliriz. Halbuki, kendi ifadesine göre, henüz Üsküp'ten ayrılmadan "Hâtıra" adlı bir şiirin yayımlanmış olması gerekmektedir.⁸ Basılan ilk şiiri olduğu anlaşılan "Hâtıra", uzun süre adı var kendisi yok bir şiir olarak kalmıştır. Bir Yahya Kemal biyografisi hazırlamak için çalışmalar yürüttüğümüz 1998 yılında, hatıralarındaki ipuçlarından hareketle "Hâtıra" başlıklı şiiri Musavver Terakki dergisinde bulup yayımlamıştık.⁹ Aynı dergide, şairin "Gazel", "Bedir yâhut On Gazele Bir Nazîre" ve "Tasvîr-i Hakiki" başlıklarını taşıyan üç şiirini daha belirledik.¹⁰

İlim dünyasının meçhulü olan Musavver Terakki dergisindeki bu dört şiir, hem biyografisine yeni katkılar sağlayacak bazı ayrıntılar içermekte, hem de şiirin oluşum aşamalarından birini daha gözler önüne sermektedir.

Bu şiirlerin ortaya çıkışı, Yahya Kemal'in yayımlandığı belirlenen en eski şiirinin tarihini 24 Temmuz 1902'den 10 Ekim 1901'e; bir yıl kadar geriye

4 Mustafa Argunşah, "Yahya Kemal'in Kitaplarına Girmemiş Metinler:Şiirler", *Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, s. 210-212

5 Argunşah, "Yahya Kemal'in Şiirlerinin Bibliyografyası", *age.*, s. 228-234.

6 Ali İhsan Kolcu, "Yahya Kemal'in Kitaplarına Girmemiş İlk Şiirleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, nr. 10, Sivas 2001, s. 255-272.

Bu yazıda, Musavver Malûmat'ta yayımlanan "Şafaktan Evvel" ve "Şiir Nedir" (nr. 375, 13 Şubat 1318/26 Şubat 1903, s. 3270) başlıklı iki şiir de Yahya Kemal'in ilk şiirleri arasına katılmıştır. Ali İhsan Kolcu'nun belirttiği gibi "Âgah Kemal" değil, A (Elif). Kemal imzasıyla yayımlanan bu şiirlerin Yahya Kemal'e ait olduğunu kabul etmek dayanaktan yoksundur.

7 Yahya Kemal, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsî ve Edebî Hâtıralarım*, s. 66.

8 "Lakin bir müddet sonra, İstanbul'da çıkan "Terakki" mecmuasına gönderdiğim bir manzume basıldı. Mecmuanın o nüshası geldiği zaman kuvvetli bir heyecan hissettim; adeta gözlerim kamaştı. Bu şiir 'Hâtıra' unvanlı idi." (Banarlı, *age.*, s. 75).

9 Âlim Kahraman, "Yüzyılın Başında Yahya Kemal ve Yayımlanan İlk Şiiri: Hatıra", *Yedi İklim*, nr. 104, Kasım 1998, s. 26-30. Bu şiir, kısa bir süre sonra yayımlanan Yahya Kemal Beyatlı adlı monografi çalışmamızda (s. 32-33) ve şiire ulaşma hikayemizi içeren açıklama metniyle beraber bir dergide de ("İlk Şiirini Yahya Kemal de mi Yanlış Hatırlıyor?", *Kitaplık*, nr. 50, Kasım-Aralık 2001, s. 12-13) yer almıştır.

10 Bu şiirlerin *Musavver Terakki* dergisindeki yayım tarihleri şöyledir: "Hâtıra", nr. 31, 27 Eylül 1317/10 Ekim 1901, s. 222; "Gazel", nr. 9, 25 Nisan 1318/8 Mayıs 1902, s. 66; "Bedir yâhut On Gazele Bir Nazîre", nr. 2 Mayıs 1318/15 Mayıs 1902, s. 75; "Tasvîr-i Hakiki", nr. 18, 27 Haziran 1318/10 Temmuz 1902, s. 138.

götürmüştür. Üzerinde durulması gereken bir başka nokta ise, bu en erken dönem şiirlerinin altındaki “Üsküp’ten A. Âgah”, ya da sadece “A. Âgah” şeklinde yer alan şairin imzasıdır. “Üsküp’ten” ifadesi, bu dört şiirin, şairin henüz İstanbul’a gelmeden önceki Üsküp dönemine aidiyetini belirleyen bir işaret olarak durmaktadır.¹¹ “A. Âgah” ise, Yahya Kemal’e ait ilim dünyasının haberdar olmadığı bir imzadır.¹² Şair, şiir yazmaya başladıktan sonra, henüz bunları yayımlama aşamasına gelmeden, bir ara “Esrâr” mahlasını kullandığını belirtiyor.¹³ 1902-1903 yıllarında Musavver Malumat ve İrtika dergilerinde yayımlanan on üç şiirinde ise “Âgah Kemal” imzasını kullanmıştır. “Sene 1140”, “Mahurdan Gazel” ve “Bir Saki” gibi ilk örneklerini Paris yıllarında yazdığını bildiğimiz eski tarz şiirlerinde “Kemal” mahlasını kullanmış, Paris’ten İstanbul’a “Şair Kemal” olarak dönmüştür. Paris dönüşü ise basın dünyasına önce “Süleyman Sadi” olarak tanıtılmış,¹⁴ bu isimle 1913-1914 yıllarında Peyam ve Peyam-ı Edebî’de bir hayli yazı yayımlamıştır. “Yahya Kemal” adını kullanmaya başlamasıyla ilgili rivayetler ise farklı farklıdır. Bununla beraber, 1913 yılı Aralık sonu ile 1914 yılının Ocak başlarında ilk formasının yayımlandığı bilinen Nevsâl-i Millî adlı yıllıkta¹⁵ “Yahya Kemal” imzasıyla bir yazı yayımlamış¹⁶ yine aynı eserde yer alan “Hurûf-ı Hecâ Sırasıyla Matbuatımız” başlıklı o günkü gazete ve dergilerin tanıtıldığı bölümde,

- 11 Daha sonra *Musavver Malûmat ve İrtika*’da yayımladığını belirttiğimiz İstanbul dönemi şiirlerinde bu ifade “Üsküplü”ye dönüşecektir. “Üsküp’ten” diye imzalanan Üsküp dönemi şiirlerinden “Hâtıra”nın dışındakiler de şairin İstanbul’a gelişinden sonra yayımlanmışlardır. Bu durum şu şekilde açıklanabilir: Onlar Üsküp’ten gönderilmiş şiirlerdir, fakat şair bir süre sonra İstanbul’a geldiği için yayımlanmaları İstanbul’a gelişinden sonra olmuştur.
- 12 Nihad Sami Banarlı, bir “dipnot”unda “Daha Paris’e gitmeden önce ve Paris’ten döndükten sonra, ilk yazılarını asıl adı olan Ahmet Âgah ve Âgah Kemal imzasıyla neşreden^Ş” diyerek müphem bir şekilde, bu ismi basında kullandığına değinmektedir (*Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, s. 1172).
- 13 “Selanik İdâdîsi”nde şiirle iştigal ettiğim şâyi’di; o zaman kullandığım “Esrâr” mahlâsını bütün talebe bilirdi.” (Banarlı, *Yahya Kemal’in Hâtıraları*, s. 76).
- 14 “Kari’lerimiz Süleyman Sadi Bey’i tanımazlar, bu genç bir hazine-i irfandır, şairdir, münşîdir, müverrihtir. Birkaç sene Paris’te edebiyat ile iştigal etti. Fakat emsaline ne derece gıpta verir bir tarzda iştigal etti. Bugün şübbânımızdan pek azını biliriz ki san’at-ı edebe bu merteye vâkıf olsun.” Bu satırlar, *Peyam* gazetesinde 2 Teşrinisânî 1329/15 Kasım 1913 tarihinde yayımlanan “Sorbonne’da Bir İhtifal Münasebetiyle” başlıklı ilk yazısının başına, gazetenin sahibi Ali Kemal tarafından konulmuş bir açıklamanın ilk paragrafıdır. (bk. Yahya Kemal, *Mektuplar Makaleler*, s. 127.)
- 15 “Matbuat ve Nevsâl-i Millî. Yakında bu nam ile pek mühim bir Nevsâl intişar edecektir. Bir formasını gördüğümüz cihetle bütün kari’lerimize nefâset ve fevkaladeliğini temin edebiliriz..” *Tanin*’de 24 Kânunuevvel 1329/ 6 Ocak 1914 tarihinde çıkan bu habere, ayrıca yılının başına eklenen tanıtım sayfalarında da yer verilmiştir (*Nevsâl-i Millî*, hzl. T.Z.)
- 16 Yahya Kemal, “Nigar Hanımefendi”, *age.*, s. 4. Aynı eserde Y. K. kısaltmasıyla yer alan ikinci bir metin daha bulunmaktadır. “Ahmet Refik Bey” (s.93) başlıklı bu yazının da Yahya Kemal’e ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu yazının metnini de, diğerleriyle beraber, çalışmamızın sonuna ekledik.

Peyam'a ayrılan sayfada, gazetenin diğer yazarlarıyla beraber "Yahya Kemal Bey" in de fotoğrafı yer almıştır.¹⁷ Onun Yahya Kemal adını kullandığını belirlediğimiz en eski basılı belgeler bunlardır.

Bu tabloya baktığımız zaman Esrar ve Süleyman Sadi müstearlarını bir tarafa bıraktığımızda, kullandığı imzalardan A. Âgah-Âgah Kemal-Yahya Kemal şeklinde gelişen bir değişim zinciri izlenebilmektedir. Bunlardan Yahya Kemal, kendisiyle özdeşleşecek son ve yaygın imzasıdır. Burada ortaya koyduğumuz Üsküp dönemine ait dört şiirde kullandığı A(hmet) Âgah adı ise, kendisine ailesinin koyduğu ilk ve gerçek adıdır.¹⁸ Âgah'a "Kemal" adını eklemesinin temelinde, o sıralar (1902-1903) arayış içindeki hürriyetçi siyasi akımlara duyduğu ilgi ve bu akımı izleyen aydınların "Namık Kemal" adına gösterdikleri bağlılık yatmaktadır.¹⁹ "Yahya Kemal" ve dolayısıyla edebiyattaki kimliğinin oluşması göz önüne alınırsa bu kademe kademe ilerleyişin bir arayış ve kendini buluş anlamı taşıdığı söylenebilir. İnsanî macerası bakımından düşünüldüğünde ise, temelde, şairi idare eden psikoloji karşımıza çıkmaktadır. Bu değişim zincirinde, aileden ve ilk kimlikten adım adım uzaklaşma, izini kaybettirme ve başka bir kimlikle yeniden doğma hareketinin aşamaları görülmektedir. Hatıralarında anlattığı gibi on üç yaşında annesini kaybettikten sonra babasıyla arası açılan şair, yavaş yavaş aileden kopmuş, bu kopuş mekandan da kopuşu; Üsküp-İstanbul-Paris şeklinde, daire daire genişleyen bir uzaklaşmayı getirmiştir.

Görülüyor ki Musavver Terakki dergisinde belirlediğimiz bu en eski tarihli şiirlerle Yahya Kemal'in yayın dünyasında kullandığı isimler silsilesinin yeni bir halkası daha somutluk kazanmış, böylece ortaya çıkan tablo şaire ait bir psikolojiye görünürlük kazandırmıştır.²⁰

17 *age.*, s. 537. Büyük bir ihtimalle bu fotoğraf Yahya Kemal'in basında yer alan ilk fotoğrafıdır.

18 Evlerindeki Kur'ân-ı Kerim'in son sayfasına babası, adı ve doğum tarihiyle ilgili şu kaydı düşmüştür: "Mahdûmum Ahmet Âgah'ın dünyaya geldiği tarihtir. 14 Saferü'l-hayr 1302, 20 Teşrinisani 1300 Salı günü, saat onbirbuçuk raddelerinde" (Banarlı, *age.*, s. 15).

19 "Bizden bir nesil evvel, ruhen yükselmeğe, memleket hizmeti görmeğe azimli pek çok genç kendi isminin arkasına bir 'Kemal' ilavesi yapmıştır. Mustafa Kemal'in de, Yahya Kemal'in de 'Kemal' oluşları, bizzat kendilerinin değil, hatta babalarının kararıyla olsa bile, gene eminim ki Namık Kemal'i düşünerek tendir." (Vâ-Nû, "Yahya Kemal ve Namık Kemal", Akşam, 03.12.1949; ayrıca bk. Hilmi Yücebaşı, *Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal*, s. 72-73).

20 Yahya Kemal'deki isim değiştirmenin "psikolojik sebeplerine" ilk işaret eden Ahmet Hamdi Tanpınar olmuştur: "Bütün bu hadiseler ve tesadüflerin hemen hepsi ayrı ayrı birer istikamet verici olsa da, hepsinin bu anne ölümünün hazırladığı zemine düştükleri inkar edilemez. Kaldı ki Yahya Kemal'in bu ölümden birkaç sene sonra aile ocakları arasında olsa da bir yerinde duramama, ayrıca iki defa isim değiştirme gibi ruhî sebepleri üzerinde durulması gereken vâkıalar vardır." (Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal*, s. 167-168).

Bu yeni şiirler, Yahya Kemal'in hatıralarında geçen bazı bilgileri belgeye kavuşturmakta, bazı ifadelerin ise sahihliği konusunda test edilmesine imkan sağlamaktadır. Çünkü, hatıralar edebiyat tarihinin göz ardı edilmeyecek birer belgesi olmasına rağmen, onları kullanırken dikkatli olmak gerekmektedir.

Yahya Kemal, aradan yıllar geçtikten sonra yazdığı hatıralarında, "Hatıra" şiirinden bahsederken "...gariptir ki hiç görmediğim İstanbul manzaralarını tasvir eden bir parçaydı.." demektedir.²¹ Hatıra şiirinin ortaya çıkması, burada bir yanlış hatırlamanın söz konusu olduğunu göstermiştir. Çünkü şiirde İstanbul'la ilgili herhangi bir îmâ bile yok, aksine

Sahrada bir gece idi Balkanlara karîb

dizesiyle, şiiri yazdığı sıralarda yaşamakta olduğu çevreye açık bir işaret vardır. Hafızasındaki bu karışıklığın sebebini ise, İstanbul'a geldikten sonra Musavver Malumat dergisinde yayımladığı "Terane-i Ruh"²² şiirinde bulmak mümkündür. Bu şiir "Hâtıra" şiirinin bazı değişiklik ve ilavelerle yayımlanmış yeni bir şeklidir. "Terâne-i Ruh"ta "Balkanlar" ifadesi şiirden çıkarılmış; buna karşılık Ada, Beykoz, Boğaziçi gibi İstanbul'un bazı semt ve yörelerinin isimleri şiire dahil edilmiştir. Anlaşılacağı üzere, Yahya Kemal, ilk yayımlanan şiirinin adını doğru, içeriğini ise sonraki haliyle karıştırarak hatırlamaktadır.

Yahya Kemal, şiir serüveninin otuz yılını anlatırken, Üsküp ve İstanbul'da yazdığı ilk dönem şiirlerinde hayattan ve kitaplardan gelen etkileri de yer yer canlı ayrıntılar halinde dile getirir. Daha 1960'ta, Yahya Kemal'e ait hatıraların önemli bir bölümünü yayına hazırlarken Nihad Sami Banarlı, Yahya

21 Banarlı, *age.*, s. 75.

Şiire on iki yaşında başladığını belirten (Banarlı, *age.*, s. 65-66) Yahya Kemal'in, hatıralarının alıntı yaptığı bölümüne koyduğu "Şiirde Otuz Senem" başlığından yola çıkarak bu hatıraları kırk iki yaşındayken, 1926 yılında yazdığı sonucuna varabiliriz. 1926 yılında Varşova'dan gönderdiği bir mektubundaki şu ifadeler de bu sonucu desteklemektedir:

"Burada ömrüm masa başında geçiyor. Çok okuyor ve çok yazı yazıyorum. Birkaç kitap projem var. Yazmağa başlamadan önce elimi nesre alıştırdım. Bir ayda bir kitap olabilecek kadar Paris hatıralarımı ve Jön Türklüğü yazdım." (Zeynep Kerman, "Yahya Kemal'in Neşredilmemiş Bir Mektubu ve Vasiyeti", *Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, s. 196. Süleyman Nazif'e yazılan bu mektubun tarihi, makalede belirtildiği gibi 1924 değil, Yahya Kemal'in Varşova'da bulunuş tarihi göz önüne alınırsa 1926 olması gerekiyor.)

22 Âgah Kemal, "Terâne-i Ruh", *Musavver Malûmat*, nr. 378, 13 Mart 1319/26 Mart 1903, s. 3318 (ayrıca bk. Argunşah, "Yahya Kemal'in Kitaplarına Girmemiş Metinler: Şiirler, *age.*, s. 210-211. Argunşah'ın yayımladığı metindeki

Dildâden olsa da sana hâtır-nişân olur

dizesi "Hâtıra" şiirde de yer almakta ve dizenin

Dildâden ölse de sana hâtır-nişân olur

şeklinde okunması için "ölse de" kısmı için "vefat etse de" notu düşülmüştür).

Kemal'in anlattıklarıyla İrtika dergisinde tespit ettiği şiirleri²³ karşılaştırmakta, onun Leyâl-i İstiğrâk başlığıyla yayımladığı şiirlerden ilki ile Tevfik Fikret'in Leyl-i Vedâ şiiri arasındaki dil ve söyleyiş benzerliğini; ikincisinin Tevfik Fikret'in Ey Yâr-ı Negamkar şiirine, Yahya Kemal'in Elvâh-ı Şühûr'unun Fikret'in Âveng-i Şühûr'una birer nazîre olduğunu; bu şiirlerde dil ve üslup benzerliği yanında şekil bakımından da benzerlik bulunduğunu; Yahya Kemal'in Mart şiirinin Fikret'in Mart'ı gibi sonnet şeklinde, Nisan'ının yine Fikret'in Nisan'ı gibi beş kıtalı mısralarla oluşturulduğunu örnekleriyle açıklamaktaydı.²⁴ Fakat Yahya Kemal'deki Fikret ve Edebiyât-ı Cedîde şiiri hayranlığı, oluşum dönemi diye adlandırabileceğimiz şiirdeki ilk döneminin kendi içindeki ikinci aşamasıdır. Henüz İstanbul'a gelmeden onun

“O seneler Servet-i Fünûn'un en hararetli seneleri iken Edebiyât-ı Cedîde'yi idrak etmemiştim. Cumaları, arkadaşlarımla hükümet konağının karşısında bir kıraathanede çay içmeğe gider ve oradan Servet-i Fünûn nüshalarını okurdum. Tevfik Fikret, Cenab Şahabettin gibi yeni imzaları görür ve eserlerinden pek hazzetmedim.”²⁵

diye anlattığı ve Muallim Naci, Abdülhak Hâmit ve Recaizâde Ekrem'in şiirleriyle içli dışlı yaşadığı bir dönemi olmuştur. İşte Musavver Terakki dergisindeki dört şiir, şairin bu yıllarının ürünüdür. Dolayısıyla bu şiirler, daha önce sadece kendi anlattıklarıyla bir fikir sahibi olabildiğimiz o yılların verimlerini örneklendirerek “hakkında söylenen”den “metnin kendisine ulaşma” gibi önemli bir ilerlemeyi sağlamış oluyor. Metinlere geçmeden şairin söylediklerine bakalım:

“Babamın kitapları arasında Muallim Naci'nin Şerâresi'ni buldum; bütün hevesimle ona sarılmışım. O mecmûadaki gazelleri yüksek sesle okurken eski şiir lehçemizdeki belîğ ve rindâne edaların zevkine varıyordum. Naci'nin

*Bakmayın bâğda fevvâreye dildâre bakın
Dalmanın Kevser'e Firdevs'de dîdâre bakın*

gazelini tahmîs ettim. Eskilerin bu tahmîs ve tanzîr usûlü, bir çırak için iyi bir atölye idi.

Muallim Naci gönlümü sarmıştı. Şerâre'sinden sonra Ateşpâre'sini İbnül Gaazan'ını, Fürûzan'ını gördüm (edindim). Bu mecmu-

23 Bu şiirlerin önemli bir bölümü hem *Musavver Malumat* hem de *İrtika* dergisinde, kısa aralıklarla yayımlanmıştır.

24 Banarlı, *age.*, s. 77-79.

25 *age.*, s. 70.

alardaki şiirlerin çoğunu ezber biliyordum. Recaizâde Ekrem Bey'in Üç Zemzeme'sini de okuyorsam da yine meylim Muallim Naci'ye idi."²⁶

Yahya Kemal o dönemdeki okuma dünyasının, yukarıda belirtilenler dışında, Ekrem'le Naci'nin Talim-i Edebiyat ile Istılahât-ı Edebiye adlı teorik kitaplarında örnek olarak yer alan şiir parçaları, Bağdatlı Ruhî'nin Divanındaki Terkîb-i Bend ve gazelleri, Ziya Paşa'nın Terkîb-i Bend ve Tercî-i Bend'i, Eş'âr-ı Ziya adlı divanı, Abdülhak Hâmit'in Makber'i, Mehmet Celal'in ismini hatırlayamadığı bir şiir kitabı Sırrı Paşa'nın Mektûbât'ı ve adını unuttuğu bir şairin Mülhemât²⁷ adlı eseri ile çerçevesi olduğunu belirtir. Şair, Abdülhak Hâmit, Mehmet Celal ve Muallim Naci'yi algılayışını da şöyle ifade eder:

"Bu şiirler arasında Abdülhak Hâmid'in Makber'inde her sekiz mısra'ın küme küme, teselsül edişini kuvvetli bir adamın eseri olarak görüyordum. Mâmafih onda felsefeden ziyade Hind denizlerinden bir gemiyle gelen veremli bir Türk hanımını, onun Beyrut'ta ölümünü, cenaze alayını, acı sergüzeştini anlıyordum; bir de lisanın kuvveti hoşuma gidiyordu. Mehmet Celal'in şiirlerinde ise kadim tarzda hissetmediğim yağmurlar, bulutlar, adalar, sonbaharlar dikkatimi cezp ediyordu. Lakin anladığım ve sevdiğim şair Naci'ydi. Naci ismi bile kalbime bir yakınlık hissi veriyordu. "Meyhanede Bir Söyleniş" manzumesiyle Varna'dan İstanbul'a hicret ettiği o hazin baharı anlatışıyla Teselya'da, Fırat ve Dicle kenarlarında söylediği hasretli kıt'alarla kendisini tanımış gibi hissediyordum."²⁸

Kendi ifadeleri gösteriyor ki, Yahya Kemal'in bir "yetenek" olarak kitapların dünyasındaki şiire uyanışı Muallim Naci'yle, özellikle Şerâre'yle olmuştur. "Bütün hevesimle ona sarılmıştım", "Muallim Naci gönlümü sarmıştı" gibi ifadeler bu bakımdan dikkat çekicidir. O, bu kitaptaki şiirleri yüksek sesle okumakta, eski şiir geleneğindeki yetiştirici usullere uyarak buradaki gazelleri tahmis ve tanzîr etmektedir. Kendisi bu tarz çalışmalarından

*Bakmayın bâğda fevvâreye dildâra bakın*²⁹

dizesiyle başlayan gazeli tahmis etmiş olduğunu belirtiyorsa da bu çalışma ortada yoktur. Fakat Şerâre'de yer alan ve

*Çok mudur olduysa mihrinden süveydâ gark-ı nûr
Sen kesel-dem ben ne var olsam serâpâ gark-ı nûr*

²⁶ *age.*, 71-72.

²⁷ Bu kitap, Özege katalogunda o yıllarda bu isimle basılmış tek eser olarak görünen Hüseyin Haşim'in 59 sayfalık (İstanbul 1315/1897) kitabı olabilir (bk. Seyfettin Özege, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, C. III, s. 1260).

²⁸ Banarlı, *age.*, s. 74.

²⁹ Muallim Naci, *Şerâre*, s. 27.

beytiyle başlayan “gark-ı nûr” redifli gazele³⁰ yazdığı ve

*Şeş-cihâti ettin ey mâh-ı mu'allâ gark-ı nûr
Tâb-ı envârından oldu sath-ı derya gark-ı nûr*

diye başlayan bir nazîresi, “Bedir yâhut On Gazele Bir Nazîre” başlığıyla, Mu-savver Terakki dergisinde yayımladığı şiirleri arasında yer almaktadır.³¹

Yeni Türk şiirinde aruzun Türkçeyle uyumunu ideal bir kıvama doğru götüren Tevfik Fikret ve Mehmet Akif’te olduğu gibi, Yahya Kemal’in de şiire Muallim Naci’yle uyanması;³² bu üç şairin de şiirin teknik ve dil tarafını Muallim Naci’nin ortaya koyduğu örnekleri meşk ederek, kurcalayarak³³ öğrenmeleri gözden kaçırılmaması gereken bir durumdur. Bu noktaya kendi ifadesince işaret eden Nihad Sami Banarlı, “şiir zevkine işlemiş” ilk örnek olan Naci tesirinin Yahya Kemal’de, kendi asıl şiirini bulduğu sonraki dönem eserlerinde de yer yer, uzaktan uzağa hissedilişine dikkate değer bir örnek vermekte; Naci’nin “Ekrem Beye bile bir tahmis söyleten”

Nedir o nevha şu vîrânenin civârında

dizesiyle başlayan gazelinin

³⁰ *age.*, s. 22-23.

³¹ Bu şiir “Âgah” mahlasını kullandığı elde mevcut tek şiiridir.

³² Tevfik Fikret ve Mehmet Akif’in ilk şiirlerindeki Naci etkileri için bk.

Kaya Bilgegil, *Tevfik Fikret’in İlk Şiirleri*, Erzurum 1970.

“Türkçenin Muallim Nâcî kaleminde geçirdiği tecrübelerden” (*age.*, s. 56) bahseden Bilgegil, “Nâcî yolunun tahmis sâhibini ne kadar sür’atle selâsete kavuşturduğu”na işaret etmekte,

“Mehmet Tevfik, Nâcî edebî dairesine girdikten sonra, -nâdir müstesnâlar hariç- fesâhat hatalarından kurtulmuş görünüyor. Nâcî ve arkadaşları, şiirlerinin her def’asında biraz daha selfs hâle gelmesi için örnek olmuşlardır. Nâcî’nin bir şiirine yazdığı nazîre, raksân denecek kadar hareketlidir..” demektedir.

- Âlim Kahraman, “Mehmet Âkif’in Gençlik Dönemine Ait Bilinmeyen Bazı Şiirleri ve Bir Mektubu”, *İlmî Araştırmalar*, nr. 6, İstanbul 1998, s. 345-353.

³³ Mehmet Akif, şiirdeki ilk örnekleri konusunda sorulan bir soruya cevap verirken “İlk şiirlerimde birkaç şairi kendime numûne aldım: Nâcî’nin nazmı da pek hoşuma gitti. Adeta onu kendime meşk ettim” demektedir (bk. Eşref Edib, *Mehmet Âkif*, C. I, s. 515-524).

Mithat Cemal Kuntay da “Her çocuğun bir büyük adamı vardır. Çocukluğunda, Akif’in de büyük adamı Muallim Naci’dir” diyerek aynı konuya değinir. Akif’in şiire başladığı yıllarda Naci’nin şiirini nasıl kurcaladığını ise şu satırlarla dile getirir:

“Akif de, Naci’nin mısralarını kırıyor, kendi nazmı ile yeniden yapıyor ve kendi yazdığı manzumeye Naci’ninkini yan yana koyarak bakıyordu: “İmâle”ye, “zihâf”a kendi niçin düşmüş, Naci neden düşmemişti? Bu soruların cevaplarını Naci’nin manzumesinde bularak bir kelimeyi bir mısradaki kaç yere koymanın mümkün olacağını görüyordu; ve, bana kendisinin dediği gibi, mesela, ortadaki kelime başa geçmekle meydana pürüzsüz bir mısra çıkıyordu.” (Mithat Cemal Kuntay, *Mehmet Akif*, s. 421-422).

*Karar-yâb olamam gerçi mest-i serşârım
Hased o rinde ki âsûdedir mezarında³⁴*

beytindeki ikinci dizenin Yahya Kemal'de

Ölüm âsûde bahar ülkesidir bir rinde³⁵

şekliyle "tecelli ettiği"ni belirtmektedir.³⁶

Yahya Kemal'in Musavver Terakki dergisinde yayımlanan şiirlerinden

*Bir çemenzâr-ı ruh-bahşâda
Bir güzel gülşen-i dil-ârâda
Seher-i tâb-dârı pek severim*

dizeleriyle başlayan "Tasvîr-i Hakîki"si ise yine Üsküp'te iken okuduğunu belirttiği Recaizâde Ekrem'in Zemzeme'lerinin ikincisindeki

*Sû-be-sû manzaram bedâyi' dir,
Pür tecellî-i nûr-ı sâni' dir;
Kırda geşt ü güzârı pek severim*

dizeleriyle başlayan "Pek Severim"³⁷ başlıklı şiirine nazîre olarak kaleme alınmıştır. Recaizâde M. Ekrem'in bu şiire koyduğu dipnottan da anlaşılacağı üzere,³⁸ aslında, o da bu şiirini Abdülhak Hâmit'in

*Merhabâ ey harap makbereler,
Sâfilîne küşâde pencereler!
Nezdinizde karârı pek severim*

³⁴ Muallim Naci, *Şerare*, s. 50.

³⁵ Yahya Kemal, "Rindlerin Ölümü", *Kendi Gök Kubbeimiz*, s. 93. Bu şiirin ilk yayım tarihi 1944'tür (bk. Argunşah, "Yahya Kemal'in Şiirlerinin Bibliyografyası", *age.*, s. 231).

³⁶ Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, s. 984-985. Aradan yıllar geçtikten sonra, 1947 yılında Muallim Naci'nin

*Çalıştı gerçi zebân kalbe tercemân olalı
Beyana sığmadı aşkın belâ-yı cân olalı*

diye başlayan "olalı" redifli gazeline Yahya Kemal'in

*Zamân o gül gibi gül görmemiş zamân olalı
Gülü'n güzelliği dillerde dâstân olalı*

beytiyle başlayan bir nazîre yazması, bu çerçevede hatırlanması gereken ilgi çekici bir durumdur (bk. Mahir İz, *Yılların İzi*, s. 293-295).

³⁷ Bu şiirin metni için bk. *Recaizâde M. Ekrem'in Bütün Eserleri II*, (hızl. İsmail Parlatur-Nurullah Çetin-Hakan Sazyek), s. 226-228.

³⁸ *age.*, s. 226'daki dipnot.

diye başlayan “Bir Şairin Hezeyânı”³⁹ başlıklı şiirine nazîre olarak söylenmiştir.

Tasvîr-i Hakîki şiiri, bu ilk döneminde Yahya Kemal’in Recaizâde ve Abdülhak Hâmit şiiriyle zincirleme devam eden bağımlı somutlaştıran bir belge özelliği taşımaktadır.

**

Yahya Kemal, hatıralarında ilk şiiri “Hatıra” için “şiiri neşreden mecmû-anın başmuharriri Filibelizâde Nizâmî bir de takdir mektubu göndermişti” demektedir.⁴⁰ Üsküp’ten İstanbul’a gittikten sonra, Musavver Malûmat ve İrtika dergilerinde şiirlerini yayımlamaya devam ettiği sıralarda, onu, bu dergilerdeki şiirleriyle takdir eden bir başka başyazar daha olmuştur:

“O zamanlar gazetelerimizin başmuharriri olan büyük hukukçu ve şair Nazif Sürûri Bey; şahsını tanımadığı bu çocuk şair hakkında bana bir gün:

- Oğlum Âsaf; bu çocuk büyük bir şair olacak vallahi.. yaşarsak görürüz, demişti.”⁴¹

Bu ayrıntıyı nakleden ve “Konsolidci” lakabıyla da tanınan Mehmet Âsaf, o yıllarda Musavver Malumat dergisinin “İcmâl-i Edebî” sayfalarını hazırlamaktadır. Yahya Kemal’in İstanbul’a geldikten sonra arkadaş olduğu ve Musavver Malumat dergisinde yayımlanan bir şiirini kendisine ithaf ettiği⁴² bu genç, gazetede yazılarında, iki defa, o günkü adıyla Âgah Kemal’in şiirlerine değinmiştir.⁴³ Şairin “Terâne-i Rûh” ve “Safvet Nezihî” şiirleri dolayısıyla yazılan bu satırlar eleştiri değeri taşımaktan uzak, yazanın hayranlık dolu duygularını dile getiren birer “değini” niteliğindedir. Buna rağmen Yahya Kemal’in şiirleriyle ilgili o günlerin havasını yansıtmaya, ayrıca şair hakkında “fitrî bir istidât”, “her şiiriyle bir eser-i terakki gösteriyor” gibi ifadeler kullanmasıyla ilgi

³⁹ Bu şiirin metni için bk. *Abdülhak Hâmit Tarhan Bütün Şiirleri 3, Hep Yahut Hiç*, (hzl. İnci Enginün), s 89-91.

⁴⁰ Banarlı, *Yahya Kemal’in Hatıraları*, s. 75.

⁴¹ Konsolidçi Âsaf, “Çocukluk Şiirleri”, 10 Eylül 1955 (bk. Hilmi Yücebaş, *age.*, s. 4. Bu yazının ilk yayım yerini tespit edemedik.)

⁴² Âgah Kemal, “Mart”, *Musavver Malumat*, nr. 381, 3 Nisan 1319/16 Nisan 1903, s. 3366. Şiirin başlığının altında “Mehmet Âsaf’a” ithâfı yer almaktadır. Bir hafta sonra (nr. 382) Mehmet Âsaf “İcmâl-i Edebî” sayfalarında “Malûmat’ın geçen haftaki şiir kısmında Âgah Kemâl’in Mart unvanlı şiiri var. Kemal bu dil-pezîr eseri bana ithaf etmiş. Memnun oldum.” diyerek bu ithafa değinir.

⁴³ Mehmet Âsaf, “İcmâl-i Edebî”, *Musavver Malûmat*, nr. 379, 20 Mart 1319/2 Nisan 1903, s. 3341; nr. 381, 3 Nisan 1319/16 Nisan 1903, s. 3371.

çekicidir. Ayrıca bu yazılar, daha sonra hakkında yazılanlar binlere ulaşacak olan ⁴⁴ şair için, büyük bir ihtimalle, basında çıkan ilk yazılardır.

Kaynaklar

- Abdülhak Hâmit Tarhan Bütün Şiirleri 3*, (hzl. İnci Enginün), İstanbul 1982.
- ARGUNŞAH, Mustafa, "Yahya Kemal'in Kitaplarına Girmemiş Metinler: Şiirler", *Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, İstanbul 1984, s. 210-212.
- ARGUNŞAH, Mustafa, "Yahya Kemal'in Şiirlerinin Bibliyografyası", *Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, İstanbul 1984, s. 228-234.
- BANARLI, Nihad Sami, *Yahya Kemal'in Hâtıraları*, İstanbul 1960.
- BANARLI, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II*, İstanbul 1987.
- (BEYATLI), Yahya Kemal, *Bitmemiş Şiirler*, İstanbul 1976.
- (BEYATLI), Yahya Kemal, *Çocukluğum Gençliğim Siyasî ve Edebî Hâtıralarım*, İstanbul 1973.
- (BEYATLI), Yahya Kemal, *Mektuplar Makaleler*, İstanbul 1977.
- BİLGEGİL, M. Kaya, *Tevfik Fikret'in İlk Şiirleri*, Erzurum 1970.
- (FERGAN), Eşref Edib, *Mehmet Âkif*, C. I, İstanbul 1938.
- İZ, Mahir, *Yılların İzi*, İstanbul 1990 (2. bs.)
- KAHRAMAN, Âlim, "Yüzyılın Başında Yahya Kemal ve Yayınlanan İlk Şiiri: Hatıra", *Yedi İklim*, nr. 104, Kasım 1998, s. 26-30.
- KAHRAMAN, Âlim, *Yahya Kemal Beyatlı*, İstanbul 1998.
- KAHRAMAN, Âlim, "İlk Şiirini Yahya Kemal de mi Yanlış Hatırlıyor?", *Kitaplık*, nr. 50, Kasım-Aralık 2001, s. 12-13.
- KAHRAMAN, Âlim, "Mehmet Akif'in Gençlik Dönemine Ait Bilinmeyen Bazı Şiirleri ve Bir Mektubu", *İlmî Araştırmalar*, nr. 6, İstanbul 1998, s. 345-353.
- KERMAN, Zeynep, "Yahya Kemal'in Neşredilmemiş Bir Mektubu ve Vasiyeti", *Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, İstanbul 1984, s. 193-198.
- KOLCU, Ali İhsan, "Yahya Kemal'in Kitaplarına Girmemiş İlk Şiirleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, nr. 10, Sivas 2001, s. 255-272.
- (KUNTAY), Mithat Cemal, *Mehmet Akif Hayatı Sanatı Seciyesi*, İstanbul 1939.
- Muallim Naci, *Şerâre*, (İstanbul), ts.
- Nevsâl-i Millî*, (hzl. T. Z.), Dersaadet 1330.
- ÖZEGE, M. Seyfettin, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, C. III, İstanbul 1975.
- Recaizâde M. Ekrem'in Bütün Eserleri*, C. II, (hzl. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin-Hakan Sazyek), İstanbul 1997.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, *Yahya Kemal*, İstanbul 1962.

⁴⁴ 1983'te yapılan bir çalışmaya göre, kitaplar bir tarafa, şair hakkında bu tarihe kadar yazılan yazı sayısının 657'yi bulduğu görülmektedir (bk. "Yahya Kemal Beyatlı Hakkında Bir Bibliyografya Çalışması", (hzl. Sadık Tural-Nesrin Tağızade-Metin Kayahan Özgül-Mehmet Önal), *Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, s. 256-295).

TARAKÇI, Celal, *Muallim Naci*, Ankara 1994.

TURAL, Sadık-TAĞİZÂDE Nesrin-ÖZGÜL Metin Kayahan-ÖNAL Mehmet, "Yahya Kemal Beyatlı Hakkında Bir Bibliyografya Çalışması", *Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Ankara1983, s. 255-287.

YÜCEBAŞ, Hilmi, *Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal*, İstanbul 1979 (5. bs.)

METİNLER

HÂTIRA

Hâtır-güzârın olsun eyâ yâr-i dil-fikâr
 İmrâr ettiğimiz o ezmân-ı pür-mesâr
 Yâd et o demleri güzer ettikçe nev-bahâr
 Kalsın bu hâtıra sana bir şanlı yâdigâr
 Dildâden ölse de* sana hâtır-nişân olur
 Hâtırlıyor musun o leyâl-i meserreti
 Urdukça meh izârına tâb-ı letâfeti
 Mehtâb nurla derdi o rûy-i melâhati
 Hâtırladıkça dil o zaman-ı saâdeti
 Yâdeyledikçe dîdelerim hun-feşân olur
 Sahrâda bir gece idi Balkanlara karîb
 Takrîr ederdi nâle-i sevdâyı 'andelîb
 Feyzinle şâd olmuş idi ömr-i bî-nasîb
 Feryâd, bu hasretle bugün pür-keder, garîb
 Kalbim muhabbetinle senin nâle-hân olur

Üsküp'ten A. Âgâh

Musavver Terakki, nr. 31, 27 Eylül 1317/10 Ekim 1901, s. 222.

GAZEL

Muhrik bir incizâb-ı hüsn ü bahâsı vardır
 Bedr istinâre eyler bir meh-likâsı vardır
 Uşşâka sûretâ yüz vermez o mâh ammâ
 Ol şûh-ı dil-şikârın bin âşinâsı vardır
 Heyhât o bî-vefânın ağyâre karşı hâlâ
 Dildâde-gân-ı aşkından iştikâsı vardır

A. Âgâh

Musavver Terakki, nr. 9, 25 Nisan 1318/8 Mayıs 1902, s. 66.

* vefât etse de (*not şaire aittir- ÂK*)

BEDİR YAHUT ON GAZELE BİR NAZİRE

Şeş-cihâti ettin ey mâh-ı mu'allâ gark-ı nûr
Tâb-ı envârından oldu sath-ı deryâ gark-ı nûr
Encüm-i rahşân ile olmuş fûrûzân âsumân
Her cihet bir şu'le-gâh, her kûşe gûyâ gark-ı nûr
Bir tebessüm et ey âhû-dîde ey reşk-i melek
Hande-i rûyunla olsun cümle sahrâ gark-ı nûr
Gerçi oldu tal'at-ı hüsnün pezîr-i intifâ
Gezdiğin yerler durur çeşmimde hâlâ gark-ı nûr
Eyle mes'ûd-ı visâl bir leyle-i mehtâbda
Olsun ey meh-rû dil-i Âgâh-ı şeydâ gark-ı nûr

A. Âgâh

Musavver Terakki, nr. 10, 2 Mayıs 1318/15 Mayıs 1902, s. 75.

TASVİR-İ HAKİKİ

Bir çemenzâr-ı ruh-bahşâda
Bir güzel gülşen-i dil-ârâda
Seher-i tâbdârı pek severim
Öyle bir pür-sükûn sahrâda,
Gezeyim sâkitâne tenhâda
Böyle geşt-i bahârı pek severim
Nev-bahâr kâinâtı rûşen eder
Dağları bir latîf gülşen eder
Andelib gülşeni nişîmen eder
Pek garîbâne âh u şîven eder
Bülbül-i nağmekârı pek severim
Şems eder nûra yerleri iğrâk
Gösterir sanki çehre-i âfâk
Bana bir levha-i hazîn-i firâk
Böyle oldukça mest-i istiğrâk
Sâm-ı hicrân-nisârı pek severim
Bir gurûb âleminde deryâya,
Mihr-i gârib olurdu pirâyeye
Bakarak ufk-ı mağrîb-ârâyaya
Dalmışım sâhili temâşâyaya
Mevc-i sâhil-güzârı pek severim

Vererek intihâ terânesine
 Çekilir kuşlar âşiyânesine
 Onlar azmeyledikçe lânesine
 Doyamam zevk-i şâirânesine
 Doğrusu mürğ-i zârı pek severim
 Ufku eyler [bu?] in'ikâs-ı şafak
 Penbe bir âb-ı tâba müstağrak
 Göğe doğru nazar-künân olarak
 O zaman[ben de?] ağlarım mutlak
 Bu hazîn inkisârı pek severim
 Sarar etrafını ağaçlıklar
 Sular ahzanla çağlayıp inler
 Bağ u râğında hâsılı her yer
 Getirir bir nevâ-yı hüzn-âver
 Dağdaki çeşme-sârı pek severim
 Zulmet eyler semâyı istiâb
 Saçılır bahre bir güzel şeb-i tâb
 Dökülür gökten ufka nûr-ı şihâb
 Gerçi pür-neşvedir şeb-i mehtâb
 Ben fakat leyl-i târı pek severim

Üsküp'ten A. Âgâh

Musavver Terakki, nr. 18, 27 Haziran 1318/10 Temmuz 1902, s. 138.

İCMÂL-İ EDEBÎ

Ruh-nüvâz, hissiyât-perver bir bûy-i edeb istişmâm etmek ister misiniz? Açınız Malumat'ı! Âgah Kemal'in Terâne-i Rûh'unu okuyunuz! Aferin şaire! Her şiiriyle bir eser-i terakkî gösteriyor. Bunu yalnız ben söylemiyorum. Âgah Kemal'in eserlerini yalnız ben takdir etmiyorum. Malumat'ın bu haftaki şiirlerini okuyan bir zat, sevgili bir şairimiz dahi:

-Âgah Kemal Bey hakikaten güzel yazıyor, hele bu manzûmesi pek hoş. dediler. Memnun oldum. Âgah Kemal de bu türlü bir takdire mazhariyetinden dolayı cidden sevindi, iftihar etti. Âgah Kemal'in Terâne-i Rûh'u şöyle başlıyor:

Hâtır-güzârın olsun o aşk-ı safâ-nisâr
Âvân-ı pür-garâm-ı hayatında ey nigâr!
Yâd et o demleri güzer ettikçe nev-bahâr
Kalsın bu hatıra sana bir hoşça yadigâr
Dildâden ölse de sana hâtır-nişân olur

Nasıl buldunuz? Pek güzel, pek latif, pek samimi değil mi? Manzûmenin diğer parçalarını bu sayfaya nakl-i iktibasa hâcet görmüyorum. Çünkü Malumat'ımızın geçen haftaki nüshasında büyük bir lezzetle okundu. Fitrî bir istidât-ı şi'riyeye mazhar olan Âgah Kemal'i latif şiirler inşâdındaki muvaffakiyetinden dolayı tebrik ederim.

Mehmet Âsaf

Musavver Malûmat, nr. 379, 20 Mart 1319/2 Nisan 1903, s. 3341.

İCMÂL-İ EDEBÎ

“Âgah Kemal” imzasını görüp de bu imzanın üstündeki rakık şiirleri okumamak bedâyi-i edebiye müştâkâmı için nasıl kâbil olur? Her hafta yazdığı eserlerle âlem-i edebiyatımızda bir hatve-i terakki attığını gördüğümüz Âgah Kemal; “Safvet Nezihi” ser-nâmesiyle yazdığı bir şiirde muhterem bir üstadım ve pek sevgili bir arkadaşım olan Safvet Nezihi Beyi nezih bir üslup, rakık bir ifade ile ne güzel tasvîr ediyor.

Safvet Nezihi Beyi bütün ruhuyla, bütün temâyülât-ı kalbiyesiyle bilenler Âgah Kemal'in bu tasvîrini hiç şüphe yok ki pek tabii bulacaklar ve kendisini takdir edeceklerdir.

Safvet Nezihi.. Ciddi bir tahsilin, medîd bir sa'y ve tetebbu'un, bir alın terinin neticesi olarak âlem-i edebiyatımızda mühim bir mevki ihrâz etmiş “Mâi ve Siyah” ve “Bir Safha-i Kalb” müellif ve muharrirlerinden sonra romancılık âleminde fevkalade mazhar-ı takdîr olmuş bulunan şu ismi madem ki kalbimin bütün hürmet ve samimiyetiyle yâd ettim, ben de birkaç söz söylemek isterim. Fakat “İcmâl-i Edebî” sütununun buna müsâid olmadığını bildiğimiz için şimdilik sükût ediyorum. Yalnız bir hiss-i kıymet-şinâsi ile o güzîde şiiri yazan Âgah Kemal'in bu gibi güzel, daha latif manzûmeler, şiirler icâd ve ibdâ'ıyla henüz mebedinde bulunduğu saha-i terakkîde hatve-endâz olmasını temenni ederim.

Mehmet Âsaf

Musavver Malûmat, nr. 381, 3 Nisan 1319/16 Nisan 1903, s.3371.

AHMET REFİK BEY

Pîr-i tarihin genç muhibb-i muhteremi Ahmet Refik Bey ancak otuz iki yaşında, gelmiş geçmiş bütün müverrihlerimizden daha ziyâde sâhib-i âsârdır. İstikbal için en va'dli tarih-nüvisler inkılâp devirlerinde doğar... Tükiditus, Naîma, Mişle gibi. Refik Bey Sultan Abdülhamid-i Sâni devrinde doğdu, yaşadı. İlk mesâisini telifât-ı askeriyeye vakfetti. Temmuz inkılâbına kadar otuz şu kadar askerî eseri, Osmanlı zaferlerini mütegannî zafer-nâmeleri intişâr etti.

Sultan Mehmed-i Hâmis devrinde tek başına bütün bir tarih kütüphanesi yazmağa koyuldu. Berlin’de, Paris’te, Londra’da daima bir heyetin teâvünüyle çıkan bir Tarih-i Umûmî’yi, velut bir himmetle cilt cilt bizzat yazdı. Osmanlı tarih telifinde bir mebde addedilmeye şayan bu eseri yad ederken müverrihin tâbi’-i gayûru Hilmi Beyin namını anmamak küfrân-ı nimet olur.

Bizde ilk şemme-i ilmi veren bu külliyâttan sonra Senyobüs’ten o kadar vâkıfâne tercümesi, üç cilt “Tarih-i Medeniyet” ve tarih-i milliyi ittîrâ usûlüyle yazdığı safahat geldi. Refik Beyin kol kol ayrıldıkça tükenmeyen feyz-i isti’dâdı bu son vâdide bilhassa semerât-ı nefise verdi. İkdâm’da hepimizin her sabah tehâlûkle okuduğumuz “Lâle Devri, Tarihî Sîmâlar, Köprülüler, Felaket Seneleri, Kadınlar Saltanatı” gibi safahat-ı ezmine yalnız ittîrâ-yı tarihî usûlünün değil, gazetecilikte tarih nevinin de birer numûnesidir.

Ahmet Refik Bey Mekteb-i Harbiye’den mezundur. On senede yüzbaşılık rütbesini ihrâz ve Mekteb-i Rüşdiye-i Askeriye ve Harbiye’de on iki sene muallimlik etti. Meşrutiyet’ten sonra Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dairesi Cerîde kısmına tayin edildi. Daha sonra Tarih Encümeni’ne dahil oldu. Faaliyetini tamamıyla Osmanlı tarihine vakfetmek aşkıyla silk-i askeriyeye vedâ etti.

Ahmet Refik Bey Büyükada’da sade bir köşkte en eski Osmanlı ve en yeni Alman müellefâtı ortasında münzevî bir hayat sürer. Bir Fransız tabiriyle kendi zâde-i âsârıdır.

Y(ahya) K(emal)

Nevsâl-i Millî, Dersaadet 1330, s. 93.